

**TA'LIM MUASSASALARIDA JAMOAVIY ISHLASH VA BOSHQARUV
PSIXOLOGIYASI ASOSIDA SAMARALI KOMMUNIKATSIYA****Bobomurodova Sokina Aribkulovna ¹**¹ Navoiy davlat universiteti 1-kurs magistranti**MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received: 16.02.2025**Revised: 17.02.2025**Accepted: 18.02.2025***KALIT SO'ZLAR:**

*ta'lim muassasalari,
jamoaviy ish, boshqaruv
psixologiyasi, samarali
kommunikatsiya,
motivatsiya, qaror
qabul qilish, emotsional
intellekt, o'qituvchilar,
talabalar, jamoa.*

Ushbu maqola ta'lim muassasalarida jamoaviy ishlash va boshqaruv psixologiyasining samarali kommunikatsiya bilan bog'liq ahamiyatini o'rganadi. Ta'lim jarayonida jamoaviy ishning muvaffaqiyatli tashkil etilishi va boshqaruv psixologiyasining ahamiyati talaba va o'qituvchilar o'rtasida samarali aloqalar o'rnatishda, shuningdek, o'quv muassasasining maqsadlariga erishishda katta rol o'ynaydi. Maqolada kommunikatsiya, motivatsiya, qaror qabul qilish va emotsional intellekt kabi elementlar keltirilgan bo'lib, ta'lim muassasalarida samarali boshqaruv va jamoaviy ishni ta'minlash uchun bu omillarning o'rni tushuntirilgan.

KIRISH.

Ta'lim muassasalarida samarali jamoaviy ishlash va boshqaruv psixologiyasining ahamiyati o'quv jarayonini samarali tashkil etish, maqsadga yo'naltirilgan rivojlanishni ta'minlashda katta rol o'ynaydi. Jamoaviy ish va boshqaruv psixologiyasi o'zaro aloqalar va kommunikatsiyaning yaxshi tashkil etilishi, talaba va o'qituvchilar o'rtasida qulay psixologik muhit yaratishga yordam beradi. Bu esa ta'lim muassasalarida muvaffaqiyatli natijalarga erishishni ta'minlaydi. Jamoaviy ishlar, ya'ni o'qituvchilar, talaba va boshqa xodimlar o'rtasida samarali hamkorlik muassasaning umumiy maqsadlariga erishishda zarur bo'lib, ta'lim jarayonida interaktiv yondashuvni ta'minlaydi. Jamoaviy ishlar orqali o'qituvchilar o'z tajribalarini va bilimlarini bo'lishadilar, shuningdek, o'quvchilarga ko'proq diqqat-e'tibor va individual yondashuvni ta'minlash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Samarali jamoaviy ishlar talabalarda ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi, shuningdek, o'quv muhitining o'zgarishlarga moslashuvchanligini ta'minlaydi. Boshqaruv psixologiyasi ta'lim muassasalarida rahbarlarning psixologik yondashuvlarini va metodlarini o'z ichiga oladi. Bu yondashuv rahbarlarning o'z xodimlari va talabalari bilan samarali aloqalar o'rnatishi, jamoani ilhomlantirishi, motivatsiya berishi va muammolarni tezda hal etish imkonini yaratadi. Ta'lim muassasalarida boshqaruv psixologiyasining muhim jihatlari quyidagilardir:

1. Motivatsiya: Ta'lim jarayonida motivatsiya faqat talabalarga emas, balki o'qituvchilar va ma'muriyat xodimlariga ham zarur. Samarali boshqaruvda rahbar o'z xodimlarini va talabalarni o'z maqsadlariga erishish uchun ilhomlantirishi kerak. Motivatsiya yuqori bo'lsa, o'qituvchilar va talabalarning ishga nisbatan intilishi ortadi.

2. Kommunikatsiya: O'quv muassasalarida samarali kommunikatsiya boshqaruvning asosi hisoblanadi. O'qituvchilar va talaba o'rtasidagi o'zaro tushunish, fikr almashish va hissiy aloqalar rivojlanishi kerak. Kommunikatsiyaning muvaffaqiyati rahbarning fikrlarni aniq va ravon ifodalashiga, xodimlarga ochiq va do'stona yondashuvda bo'lishiga bog'liq.

3. Qaror qabul qilish: Boshqaruvning psixologik jihatlari qaror qabul qilish jarayonida ham o'z aksini topadi. Samarali boshqaruvchi, xodimlarning fikrlarini inobatga olib, adolatli va oqilona qarorlar qabul qilishi lozim. Bu, o'z navbatida, xodimlar o'rtasida ishonchni mustahkamlashga yordam beradi.

Ta'lim muassasalarida jamoaviy ishda samarali kommunikatsiyaning asosiy elementlaridan biri bu ochiq va halol muloqotdir. O'qituvchilar va talabalar o'z fikrlarini erkin ifodalashlari va bir-birlarini tinglashlari kerak. Bunday yondashuv o'quv jarayonini samarali tashkil etishga yordam beradi. Aktiv tinglash kommunikatsiyaning muvaffaqiyatli bo'lishi uchun muhim hisoblanadi. O'qituvchilar va talabalar bir-birining fikrlarini diqqat bilan tinglab, ularning ehtiyojlarini tushunib, o'zaro aloqa o'rnatishlari zarur. Samarali boshqaruv va jamoaviy ishlashda emotsional intellekt ham muhim rol o'ynaydi. Rahbarlar va o'qituvchilar o'z hissiyotlarini boshqarish, boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish va ularga mos ravishda javob qaytarish qobiliyatiga ega bo'lishlari kerak. Ta'lim muassasalarida samarali kommunikatsiya jamoaviy qaror qabul qilishni o'z ichiga oladi. Bu jarayonda barcha jamoa a'zolari fikrlarini erkin ifodalashlari va birgalikda eng optimal qarorlar qabul qilishlari lozim. Ta'lim muassasalarida samarali jamoaviy ishlash va boshqaruv psixologiyasi asosida samarali kommunikatsiya o'quv jarayonining sifatini oshirishda, ta'lim maqsadlariga erishishda muhim omillardan biridir. Jamoaviy ishda ochiq, samimiy va samarali kommunikatsiya o'rnatish, boshqaruv psixologiyasini yuksaltirish

orqali ta'lim muassasalarida ijobiy o'zgarishlar amalga oshirilishi mumkin. Bu esa, o'z navbatida, ta'limning samarali va yuqori sifatli bo'lishiga yordam beradi.

Adabiyotlar tahlili. Ta'lim muassasalarida jamoaviy ishlash va boshqaruv psixologiyasining samarali kommunikatsiya bilan bog'liq o'rni so'nggi yillarda ko'plab ilmiy tadqiqotlar va amaliy tajribalarda o'rganilmoqda. O'qituvchilarning o'zaro hamkorligi, jamoa ichidagi kommunikatsiyaning samaradorligi va boshqaruv psixologiyasi ta'limning sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ushbu tahlilda jamoaviy ish va boshqaruv psixologiyasining samarali kommunikatsiyaga qanday ta'sir qilishi bo'yicha mavjud adabiyotlar ko'rib chiqiladi. Jamoaviy ish ta'lim muassasalarida muvaffaqiyatli o'qitish va o'quvchilarning ijtimoiy-ko'nikmalarini rivojlantirish uchun juda muhimdir. Yozgan (2009) ta'kidlashicha, jamoaviy ishlash, o'qituvchilarning bilim va tajribalarini almashish imkonini yaratadi va bu o'z navbatida ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Shuningdek, jamoaviy ish talabalar uchun ham muhim ahamiyatga ega, chunki ular birgalikda ishlash orqali bir-birlaridan yangi bilim va ko'nikmalarni o'rganishadi (Jenkins, 2013) [1,2].

Agar o'qituvchilar va boshqa xodimlar o'rtasidagi jamoaviy ishlash samarali tashkil etilsa, muassasa ichida ijobiy o'zgarishlar yuzaga keladi. Bunday yondashuv, muassasada yuqori sifatli o'qitish va samarali ta'lim muhitini yaratishga olib keladi (Hargreaves, 2010). Boshqaruv psixologiyasi boshqaruvning psixologik va ijtimoiy jihatlarini o'z ichiga oladi. Rahbarlarning motivatsiya, hissiy intellekt va qaror qabul qilishdagi yondashuvlari o'qituvchilar va talabalarining ishlash samaradorligiga katta ta'sir ko'rsatadi. Goleman (2006) emotsional intellektning boshqaruvda muhim o'rni haqida gapiradi va rahbarlarning hissiy intellektini rivojlantirishning jamoaning umumiy samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi. Motivatsiya ham muhim omil bo'lib, u o'qituvchilarni samarali ishlashga undaydi. Ryan va Deci (2000) tomonidan ishlab chiqilgan Self-Determination Theory (SDT) asosida, motivatsiya o'z ichiga ichki va tashqi motivatsiyalarning birlashmasini oladi. Ichki motivatsiya, ya'ni o'qituvchining o'z ishiga bo'lgan qiziqishi va maqsadga erishishga intilishi, ko'proq ijodkorlik va samarali ishlashni ta'minlaydi [3,4].

Samarali kommunikatsiya ta'lim muassasasining asosiy elementlaridan biridir. O'qituvchilar va talabalar o'rtasida ochiq va samarali aloqalar o'rnatish, o'quv jarayonining sifatini oshiradi (Buber, 1958). Schramm (1954) o'zining kommunikatsiya modelida, samarali kommunikatsiyaning ikki tomonlama aloqani o'z ichiga olishini ta'kidlaydi. Bu o'zgarishlar jamoa a'zolarining bir-birini tushunishiga va o'zaro hurmatga asoslangan munosabatlarni yaratishga yordam beradi. O'qituvchilarning fikrlarni ochiq va aniq ifodalashlari, talabalarining esa ularga erkin javob berishlari, samarali ta'lim muhitini

yaratishga yordam beradi. Samarali kommunikatsiyaning yana bir muhim jihati shundaki, bu o'qituvchilar va talabalar o'rtasida ishonchni mustahkamlashga imkon beradi, bu esa o'z navbatida o'quv jarayonining muvaffaqiyatli o'tishini ta'minlaydi (Boudah, 2011) [5,6].

Jamoaviy qaror qabul qilish boshqaruvda muhim ahamiyatga ega. Ta'lim muassasalarida barcha jamoa a'zolari, shu jumladan rahbarlar, o'qituvchilar va talabalar birgalikda qarorlar qabul qilishlari muassasaning rivojlanishiga olib keladi. Bu holat, xususan, o'qitish usullari, o'quv dasturlarini ishlab chiqish va ta'lim strategiyalarini tanlashda muhimdir (Johnson, 2009). Jamoaviy qaror qabul qilish jarayonida barcha fikrlar inobatga olinishi va birgalikda yechimlar topilishi kerak. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ta'lim muassasalarida jamoaviy ishlash, boshqaruv psixologiyasi va samarali kommunikatsiya bir-biriga chambarchas bog'langan. Bularning barchasi ta'lim jarayonining sifatini oshiradi, jamoaning samaradorligini ta'minlaydi va talabalar uchun ijobiy o'quv muhitini yaratadi. Shuningdek, boshqaruv psixologiyasini va samarali kommunikatsiyani rivojlantirish, o'qituvchilar va talabalar o'rtasida yaxshiroq aloqalar o'rnatishga yordam beradi va ta'lim maqsadlariga erishishning muhim omiliga aylanadi [7].

Materiallar va usullar. Ushbu tadqiqotda ta'lim muassasalarida jamoaviy ishlash, boshqaruv psixologiyasi va samarali kommunikatsiyaning o'zaro aloqalari o'rganildi. Tadqiqotda qo'llanilgan asosiy materiallar va usullar quyidagicha:

Tadqiqot materiallari sifatida ta'lim muassasalaridagi o'qituvchilar, talaba va ma'muriyat xodimlari bilan o'tkazilgan intervyular, so'rovnoma va kuzatuvlar asosida yig'ilgan ma'lumotlar ishlatildi. Tadqiqotda o'quv muassasalarining boshqaruv tizimi, o'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi aloqalar, jamoaviy ishning tashkil etilishi va kommunikatsiyaning samaradorligi haqidagi hujjatlar tahlil qilindi.

- So'rovnoma: O'qituvchilar va talabalar o'rtasida jamoaviy ish va kommunikatsiyaning samaradorligini o'rganish uchun so'rovnoma usuli qo'llanildi. So'rovnomada kommunikatsiya, motivatsiya, qaror qabul qilish va jamoaviy ishlashning turli jihatlari bo'yicha savollar berildi.

- Intervyu: O'qituvchilar, talabalar va ma'muriyat xodimlari bilan chuqur intervyular o'tkazildi. Bu intervyular yordamida jamoaviy ishlash va boshqaruv psixologiyasi haqida aniqroq fikrlar olish maqsad qilindi.

- Kuzatish: Ta'lim muassasalarida o'qituvchilarning va talabalar o'rtasidagi kommunikatsiya va jamoaviy ishning qanday tashkil etilayotganini kuzatish usuli ham qo'llanildi. Kuzatishlar davomida o'qituvchilarning va talabalar o'rtasidagi aloqalar, o'zaro munosabatlar va jamoaviy ish samaradorligi qayd etildi.

• Tahlil: Yig'ilgan ma'lumotlar sifatli tahlil qilindi. Kommunikatsiya va boshqaruv psixologiyasi asosida amalga oshirilgan jamoaviy ishning samaradorligi va ta'lim jarayoniga ta'siri o'rganildi [8].

Tadqiqotda 3 ta o'quv muassasasi (maktab, kollej va universitet)dan 100 dan ortiq o'qituvchilar va talabalar ishtirok etdi. Har bir muassasadan 30 dan ortiq ishtirokchi tanlab olindi, ularning fikrlari va tajribalari tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari statistik tahlil usullari yordamida qayd etildi. Ma'lumotlar asosida ta'lim muassasalaridagi jamoaviy ish va boshqaruv psixologiyasining samaradorligini aniqlash uchun Deskriptiv statistika va korrelyatsion tahlil metodlari qo'llanildi. Ushbu materiallar va usullar orqali ta'lim muassasalarida samarali jamoaviy ishlash va boshqaruv psixologiyasining kommunikatsiya jarayonlariga ta'siri o'rganildi [9].

Xulosa. Ta'lim muassasalarida jamoaviy ishlash, boshqaruv psixologiyasi va samarali kommunikatsiya o'zaro bog'langan muhim elementlardir. Ushbu tahlil shuni ko'rsatadiki, samarali jamoaviy ish va boshqaruvning psixologik aspektlari o'quv jarayonini muvaffaqiyatli tashkil etishda, o'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi aloqalarni yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. Jamoaviy ish va boshqaruv psixologiyasi talabalarning ijtimoiy va hissiy ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi, bu esa o'qituvchilarga yanada samarali yondashuvlarni qo'llash imkonini yaratadi. Samarali kommunikatsiya o'qituvchilar va talabalar o'rtasida ishonchni mustahkamlaydi, o'zaro tushunishni kuchaytiradi va ta'lim muhitini yaxshilaydi. Shuningdek, motivatsiya va emotsional intellektni rivojlantirish o'qituvchilarni yanada samarali boshqaruvda yordam beradi, bu esa ta'lim muassasasining umumiy samaradorligini oshiradi. Jamoaviy qaror qabul qilish jarayonida barcha jamoa a'zolarining fikrlarini inobatga olish ta'lim muassasalarining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shunday qilib, ta'lim muassasalarida samarali jamoaviy ishlash va boshqaruv psixologiyasi asosida kommunikatsiyaning o'rnatilishi ta'lim sifatini oshirishda, o'qituvchilarning professional rivojlanishiga va talabalar uchun qulay o'quv muhitini yaratishga olib keladi. Bu o'z navbatida ta'lim tizimining muvaffaqiyatli ishlashini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Boudah, A. (2011). The Role of Communication in Effective Teaching and Learning. Journal of Education and Development, 4(2), 120-130.
2. Buber, M. (1958). I and Thou. Charles Scribner's Sons.

3. Goleman, D. (2006). Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. Bantam.
4. Hargreaves, A. (2010). The Fourth Way: The Inspiring Future for Educational Change. Corwin.
5. Jenkins, A. (2013). Collaboration in Education: Theory and Practice. International Journal of Educational Development, 33(1), 4-12.
6. Johnson, D. (2009). Reaching All Learners: A Handbook of Teaching Strategies. Educational Leadership, 67(3), 15-20.
7. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. American Psychologist, 55(1), 68-78.
8. Schramm, W. (1954). The Process and Effects of Mass Communication. University of Illinois Press.
9. Yozgan, O. (2009). Collaboration in Teaching: A Perspective on Teacher Professional Development. Turkish Journal of Educational Studies, 8(2), 45-56.